

Naturvernforbundet
Hordaland

Naturvernforbundet Hordaland

Arbeider for å beskytte naturmangfold, redusere energiforbruk og klimagassutslipp, fremme kollektivtransport og sykkel og bidrar til bærekraftig mestringsfølelse hos innbyggerene og næringsliv. Fikk Miljøpris for Hordaland i 2014.

Et av de mest aktive fylkeslagene i Norge med 5 ansatte, 50 frivillige i faggrupper innen naturmangfold, klima og transport, byggenergi og formidling i Bergen. Styreleder Synnøve Kvamme og daglig leder Nils Tore Skogland. Dessuten lokallag på Askøy, Kvam, Nordhordaland, Voss og Kvinnherad.

Oljefri.no: formidler uavhengig informasjon og motiverer innbyggere til å spare energi og erstatte oljefyr. Samarbeider med Askøy, Bergen Lindås, Radøy kommune og Hordaland fylkeskommune og får hjelp fra bransjen. Følger opp resten av landet.

Prøvekjøre EL-SYKKEL: bidrar til å redusere privatbilisme, forurensing og bidra til mer aktive trafikkanter i samarbeid med bl.a. Bergen kommune, Hordaland fylkeskommune, Multiconsult og med hjelp fra BOA sykler og G-sport. Jobber med regionalt prosjekt og nasjonal utrulling.

Naturglede Hordaland: Verdt å ta vare på. Nærmiljøturer om klima og naturkunnskap til Regnskogen i Fana, Byggen i Bergen og Folgefonna som endel av Friluftslivets år og støtte fra Hordaland fylkeskommune, Visjon Vest og Haldor Viriks legar.

Naturlig onsdag: miljøfaglig møtested i Bergen hver første onsdag i måneden.

All legitimitet er knyttet til at vi er faktaorientert og uavhengig. Holder lave kostnader og får støtte til almenntilrette prosjekter, fri støtte og annonsering. Hordaland fylkeskommune, Stiftelsen Loofs gave og medlemskontingent bidrar til det frie faglige arbeidet. Avviser alle former for økonomisk påvirkningsstøtte.

 oljefri.no

prøvekjøre no

Kunsten å lede frivillige

- Hvor mange ressurspersoner/tillitsvalgte har dere?
- Hvilke type saker/aktiviteter jobber dere med?
- Hvordan får dere nye medlemmer/ressurspersoner?
- Hvordan bygges kompetanse og vennskap i laget?
- Hvordan ledes arbeidet? Hvordan er gleder og byrder fordelt i laget?
- Hvordan finansieres arbeidet?

Kunsten å lede frivillige

1. Søk kunnskap og løsninger. Vær åpen, men kildekritisk. Vær tidlig ute med å prøve bærekraftige løsninger. Forbedre eller forkaste?
2. Del kunnskap og løsninger for bærekraftig innovasjon. Lev etter egne råd innenfor rimeligheten grenser.
3. Bidra til vennskap. Spleis på noe å spise på møtene.
4. Diskuter utfordringer som må løses og del dem jevnt. La nye samarbeide med erfarne for gjennomføring. Klargjør alltid hvordan kostnader skal finansieres, uten at vår uavhengighet og troverdighet svekkes.
5. Går det raskest at arbeidet gjøres av frivillige eller er det verdt å bruke lengre tid på skaffe finansiering til et prosjekt som ansatte kan følge opp?
6. Husk at vi er en organisasjon. Alt vi sier og skriver må ha faglig dekning og være innenfor prinsippprogram, årsmøte og styrevedtak. Alltid minst to personer på eksterne møter.

Kunsten å lede frivillige

Mennesker søker ofte kunnskap, identitet og felleskap.

Stimuler til mangfold i faglig bakgrunn, kjønn, alder og etnisitet.

Gjør demokratiske verdier, etiske retningslinjer og faglig nivå tydelig, gi alltid honnør for dyktighet og innsats.

Skap arena for faglig utvikling, partipolitisk uavhengighet, vennskap, engasjement og resultater.

- Skap rytme: Fast sted og tid for å lære og bli bedre kjent.
- Tilpass kommunikasjon og rekruttering: til personer som ikke er engasjert allerede og gjør en jobb i andre organisasjoner eller politiske parti. Velg tema dere ønsker å jobbe videre med. Ha faglig & politisk balanse. Bruk overskrifter som skaper litt undring. Eks. «Byens eldste innbygger» eller «Elvemuslingen dør»? «Motorveiparadokset» eller «Nei til motorvei»? «Giftlokket dreper eller Gode Grønne Bergen?»
- Integre: La verter med navneskilt har ansvar for å introdusere deltakere med sammenfallende interesser. God musikk, prat og stemning, utover kvelden. La ikke urimelige folk og møteplagere styre.
- Oppfølgingsarrangement i faggrupper eller på turer som bidrar til vennskap, kunnskap og naturglede.

Naturlig Onsdag

Naturlig Onsdag

- Boksalongen, Litteraturhuset i Bergen
- Første onsdag i hver måned

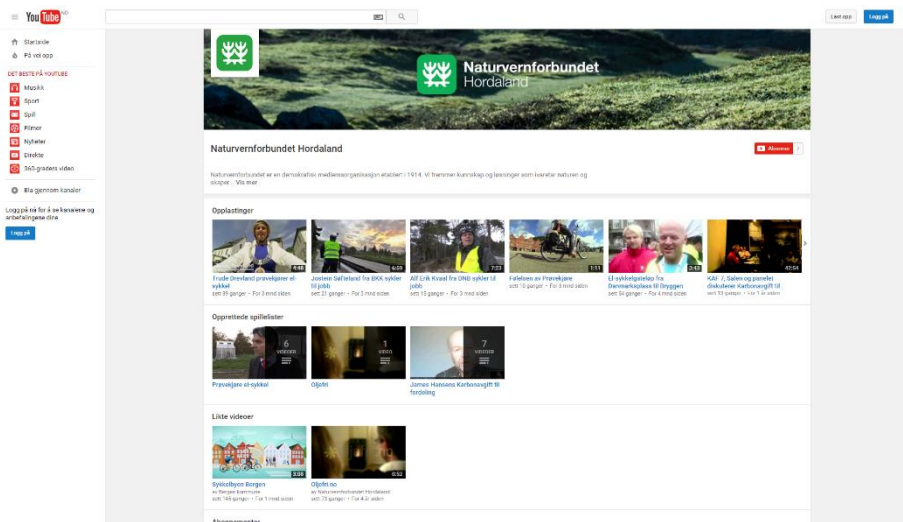

Naturvernforbundet
Hordaland

Naturlig Onsdag

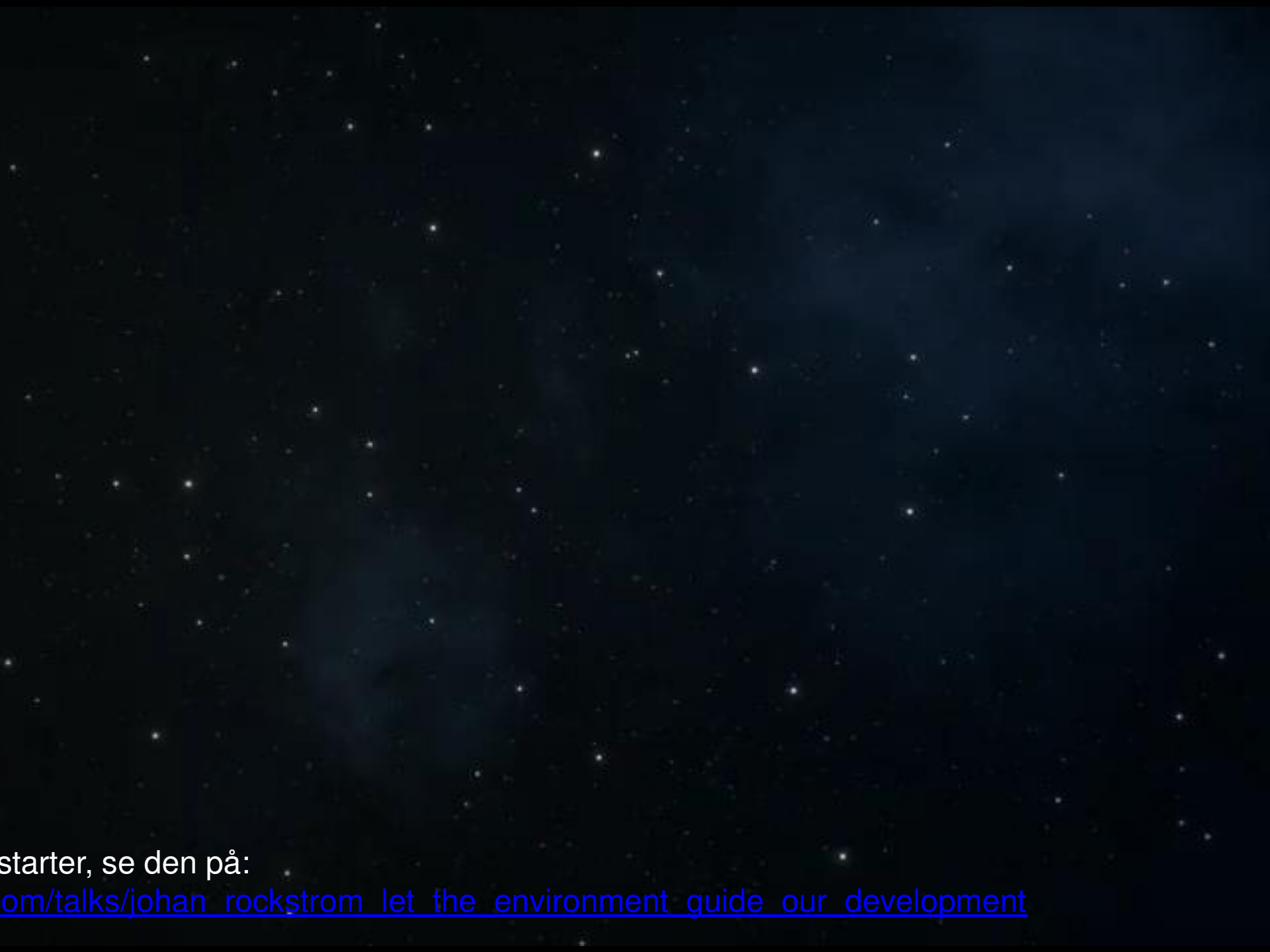
- Faglig og sosial møteplass den første onsdag i hver måned utenom januar, juli og august.
- Vi søker finansiering til oppstart av Naturlig onsdag på Voss i samarbeid med Naturvernlaget på Voss med direkte videooverføring mellom Bergen og Voss. Ønsker å gjøre programjobben enklere og styrke kontakten mellom ressurspersoner på flere steder.
- Følg med på Naturlig onsdag på: youtube.com/naturvernforbundethordaland

Kunnskap til handling

- Må alltid inkludere faglig balanserte utfordringer med løsninger. Men er det mulig å få dyktige innledere uten honorar og forurensende reiser?
- Jeg har invitert professor Johan Rockström fra Stockholm Resilience Centre på Universitet i Stockholm. Han snakker engelsk med svensk teksting.

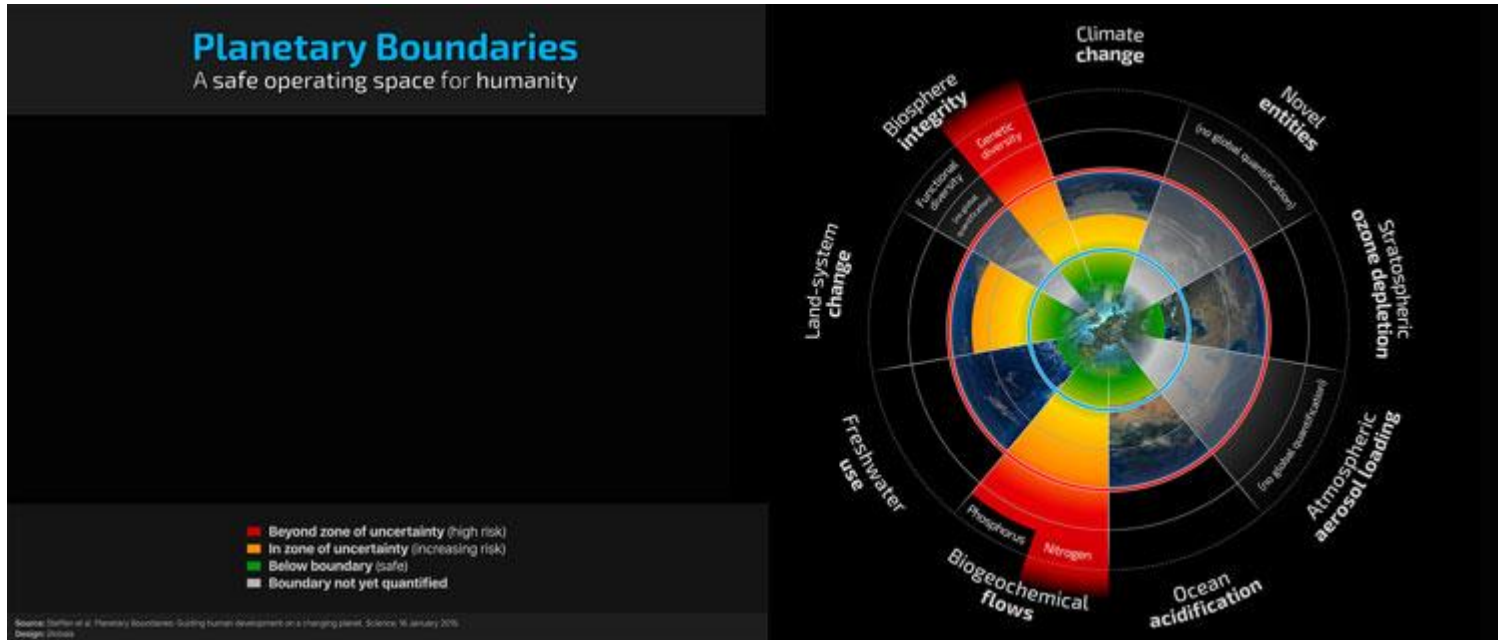
starter, se den på:

[om/talks/johan_rockstrom_let_the_environment_guide_our_development](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Forslag til diskusjon

- Hva er planetens grenser og hvorfor omtales de som 9 musketerer?

- Gi eksempel på klimatilak som kan levere på alle områdene.
- Hvordan få disse klimatilakene iverksatt og få flere engasjert i vårt arbeid?

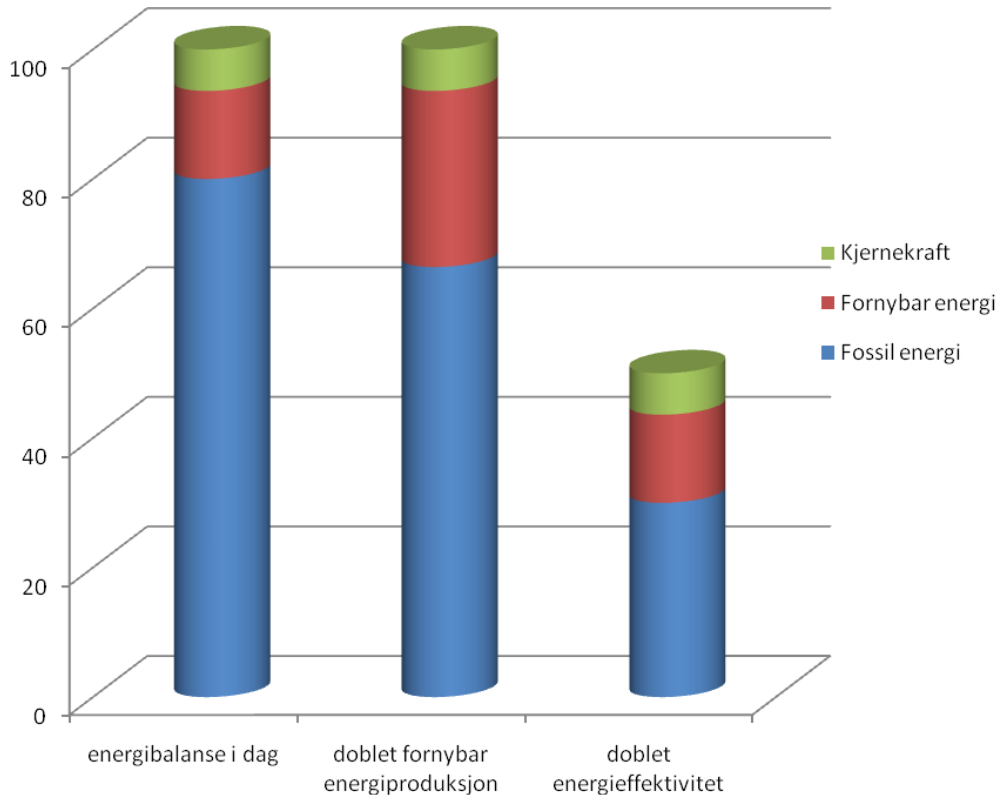
Prosjektarbeid gir konkrete miljøtiltak over tid

- Hensyn til naturen og bærekraftig utvikling overskygges av andre kortsiktige hensyn og deres pressgrupper. I Naturvernforbundet kan flere være med å fremme langsiktige miljøhensyn
- De mest miljøvennlige valgene bør være lett tilgjengelig, men ofte er det motsatt. Naturvernforbundet har derfor lansert flere verktøy som gjør det lettere å ta miljøhensyn.
- Prosjektene bidra til konkrete miljøtiltak samt frivillig engasjement og ekstern finansiering.

Naturvernforbundet Hordalands kontorer i Jacobsfjorden på Bryggen i Bergen. Foto: Naturvernforbundet Hordaland

Produsere eller redusere?

IEA anslår at av det samlede globale energiforbruket i 2008 var
81 % fra fossile energikilder
6 % fra kjernekraft
13 % fra fornybare energikilder

Hva vil redusere utslippene mest?

Å doble den fornybare energiproduksjonen?

Å doble energieffektiviteten?

Oljefri.no – fra kunnskap til handling

- Relevant og uavhengig informasjon
- Kontakt med tilbydere av miljøvennlige oppvarmingsløsninger og energisparing. Over 1000 forespørsler i 2015.
- Informasjon om støtteordninger

Støtte fra flere kommuner, fylker og Naturvernforbundet sentralt og hjelp fra bransjen.

Din forbrukerportal for energisparing i boligen!

FINN DE MEST ENERGISMARTE PRODUKTENE PÅ MARKEDET:

OPPVASKMASKIN

KJØL OG FRYS

VASKEMASKIN

TØRKETROMMEL

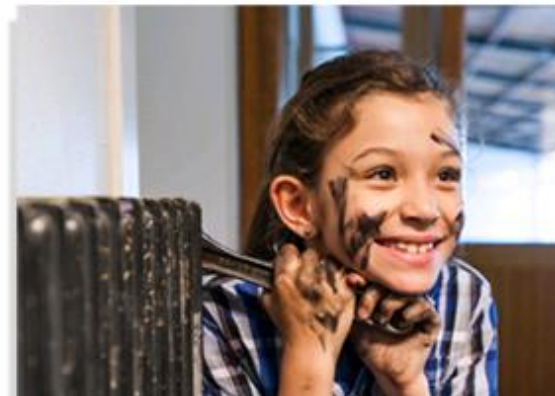
TV

Få kontroll på energitapet

Erstatt gammeldags oppvarming

Støtte fra EU prosjektet EuroTopTEN, Enova og Watercircles. Energismart bolig Hordaland er støttet av Hordaland fylkeskommune, Bergen kommune og Oljefritilbydere i Hordaland.

VELKOMMEN TIL PRØVEKJØRE.NO

Visste du at en elektrisk sykkel fungerer som et alternativ til bil, også over lengre strekninger og i oppoverbakken? Det finnes mange forskjellige modeller, som passer til ulike behov. Vi har samlet uavhengig informasjon i sykkelveilederen, og gir deg muligheten til både virtuell og praktisk prøvekjøring av el-sykler.

Utypiske syklister baner vei

Fra: Johan J Meyer
Sendt: 7. februar 2014 12:18
Til: Tom-Christer Nilsen
Kopi:
Emne: SV: parkeringsplass

OK, da avvikler vi leieforholdet ved utgangen av februar måned!

Mvh

Johan J. Meyer
Forhandlingsjef (og EL-bilist)
Organisasjonsavdelinga / Personalseksjonen
 HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

Fra: Tom-Christer Nilsen
Sendt: 7. februar 2014 11:58
Til: Johan J Meyer
Kopi:
Emne: parkeringsplass

Hei!

Etter å ha gått over til å bruke el-sykel ser jeg at behovet for parkeringsplass ikke er der lenger, i alle fall ikke så ofte at det er naturlig å ha egen plass. Jeg ønsker derfor å si opp min plass, med virkning fra så fort som mulig.

Mvh

Tom-Christer Nilsen

Tidligere fylkesordfører Tom-Christer Nilsen i Hordaland kjøpte el-sykel i september 2013. I Februar 2014 hadde han syklet 1000 km og sagt opp sin parkeringsplass på jobb. Han er i dag statssekretær på statsministerens kontor.

Gir flere bilister mulighet til å prøvekjøre bærekraftig transport.

prøvekjøre no

Den naturlige skolesekken Hordaland

- Lærer grunnskoleelever om viktigheten av velfungerende økosystem. Oppfordrer skoler til å adoptere sitt vassdrag.
- Engasjement og samarbeid: biologistudenter ved UiB, Statens Naturoppsyn, Skolelaboratoriet, lærere og elever
- Naturvernforbundet Hordaland rekrutterer naturguider og følger opp lærere og elever
- Miljødirektoratet støtter prosjektet.

Naturvernforbundet
Hordaland

Naturglede Hordaland

Nå er det
din tur!

- Naturgledeturer og Verdt å ta vare på.
- Gjør flere glade i naturen, og spre kunnskap om utfordringer i folks nærnatur.
- Naturguider fra naturmangfoldsgruppen.

Naturglede Hordaland 2015 ble støttet av Friluftslivets år 2015/Naturvernforbundet sentralt, Hordaland Fylkeskommune/Miljødirektoratet, Sparebanken Vest og Konsul Haldor Viriks legat

Vår fantastiske regnskog på Vestlandet

«Her på vestlandet oppfyller vi nedbørskravene til regnskog ganske lett.»

SIRI VATSO HAUGUM

Det regner stritt. En vann-
dråpe finner veien gjennom
trelags, vannett Gore-
Tex pro shell og renner kjølig nedover
ryggen. Alt rundt meg er vått,
bløtt, fuktig. Ikke rart det er
regnskog i Hordaland.

REGNTUR I REGNSKOG

36 nysgjerrige og turglade vandrere møter opp på parkeringsplassen ved Nordvik skole i Lysefjorden, på grensen til Os kommune. Vi er der av samme grunn: for å lære mer om regnskogen som finnes her i Hordaland. Nå skal vi på regnskogjakt sammen med Byfjellstrimmen og Naturvernforbundet. Men hva er egentlig regnskog?

– For at man kan kalle en skog for regnskog, så må visse arter være til stede, f.eks. spesielle typer mose og lav. Luftfuktigheten må også være stabilt høy. Regnskogen her i Norge er ofte åpen furuskog med få trær, ikke tett skog, slik vi kanskje tror, forteller fungerende leder i Naturvernforbundet Hordaland, Siri Vatsø Haugum.

GAMMELFURUSKOG

Vi trasker innover den våte stien gjennom gammel furuskog. Plutselig stopper Siri opp i en nordvendt skråning. Hun speider rundt seg. Er vi i en regnskog nå? Hun ser etter purpurmose og kystvortelav, typiske regnskogarter, men finner dem ikke. Men selv om «beviset» uteblir, så er vi trolig i en regnskog likevel. Området er bare ikke kartlagt av Fylkesmannen ennå.

Friluftsskolen naTURjentene Bergen

- Sommerkurs i biologi og friluftsliv for
jenter i fjerde, femte og sjette klasse.

Utviklet av Naturvernforbundet Kristiansand.
Økonomisk støtte fra Miljødirektoratet og
Naturvernforbundet sentralt.
Utstyr fra Friluftsrådernes Landsforbund og
Sparebankstiftelsen DNB.

The poster features a large circular image of three young girls in a forest. To the right, there are two smaller circular portraits: one of a girl in a blue beanie labeled 'Malin' and another of a girl labeled 'Sigrid'. Below the main image, there is a smaller circular image of a person's legs sticking out of the water. The text 'naTURjentene' is written in a stylized font, with 'naTUR' in green and 'jentene' in red. Below it, the dates 'Bergen 29. juni - 3. juli 2015' are printed. The bottom section contains a list of activities, a description of the course, and contact information.

Blomstertur + badetur + topptur + overnattingstur = naTURjentene
På fem dager ute i Bergensområdet lærer du om å spise, forvalte og ta vare på naturen, om kart og kompass, barnmat og mye mer, sammen med to turvante kvinner: naturblogger Malin Jacob og biologistudent Sigrid Skrivervik Bruvoll. Heres ikke det utrolig gøy ut?

- Dagprogram man-ons, overnattingstur tor-fre (se link for tidspunkter og mer info)
- Oppmøte: Den Blå Steinen, Kong Olav Vs plass, 5012 Bergen
- naTURjentene er kun for jenter i fjerde, femte og sjette klasse
- Pris: kr. 750,-/medlemspris kr. 500,- (noen få gratisplasser ved særlig behov)
- Arrangør: Naturvernforbundet Hordaland, med støtte fra Miljødirektoratet og utstyr fra Bergen og Østland Friluftsråd
- Mer informasjon og påmelding: <https://www.deltager.no/naturjentenebergen>

Introduksjonskurs for alle nye frivillige.

Naturvernforbundet er:

■ *Uavhengig*

- Naturvernforbundet er partipolitisk nøytralt og uavhengig av økonomiske interesser, staten og andre organisasjoner.

■ *Demokratisk*

- Medlemmene avgjør, gjennom sine tillitsvalgte, hva forbundet skal mene og arbeide med.

■ *Landsdekkende*

- Naturvernforbundet har aktive fylkes- og lokallag over hele landet. Den omfattende lokale aktiviteten til aktive medlemmer i lokal- og fylkeslag er organisasjonens stolthet.

Naturvernforbundet
Hordaland

Viktige stikkord

Kunnskapsbasert opinionsdanning

- Godt oppbyggede, forståelige og faglig korrekte argumenter essensielt for tillit
- Hva betyr dette for meg som frivillig?

Styrende dokumenter

- Naturvernforbund sentralt
  - *Prinsippprogram, vedtekter og etiske retningslinjer*
  - *Arbeidsprogrammet legger rammene for NNVs satsingsområder de neste to årene*
- Naturvernforbundet Hordaland
  - Vedtekter og etiske retningslinjer
  - Årlig arbeidsprogram og budsjett.

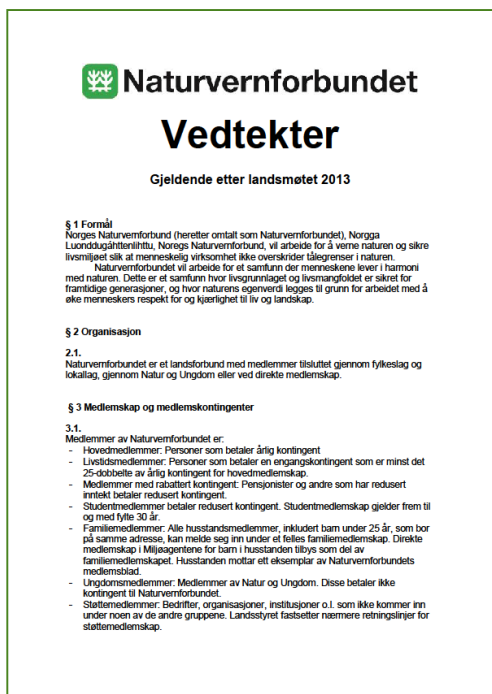

«Naturvernforbundet arbeider for å verne og forvalte naturen på ein måte som sikrar vårt felles livsmiljø. Hovudmålet er at natur- og miljøomsyn må leggjast til grunn for all menneskeleg aktivitet.»

- Organisasjonens felles politiske grunnlag
- Prinsipp for praksis
  - *Kunnskap*
  - *Føre-var-prinsippet*
  - *Samlet påkjenning*
  - *Den som påvirker, skal betale*
  - *Beste teknologi*
  - *Oppfølging på alle nivå*

Naturvernforbundet er et landsforbund med medlemmer tilsluttet gjennom fylkeslag og lokallag, gjennom Natur og Ungdom eller ved direkte medlemskap.

- Organisasjonens lover
- *Medlemstyper (hoved-, student-, livstid-, familie-)*
- *Landsmøtet. Høyeste myndighet.*
- *Landsstyret. Virksomhet drives i samsvar med vedtektene og landsmøtets vedtak.*
- *Sentralstyret. Ansvar for organisasjonens drift.*
- *Fylkeslag og lokallag.*
- *Natur og Ungdom er vår ungdomsorganisasjon og Miljøagentene vår barneorganisasjon.*

Hva kan jeg gjøre som frivillig?

- Klima- og transportgruppen (prøvekjøre)
- Naturmangfoldsgruppen (Naturlig skolesekken/Naturglede Hordaland)
- Bygg og energigruppen (Oljefri/energismart)
- Naturvernstudentene i Bergen
- Redaksjonen til NaturVest
- Kampanjeaktiviteter

<http://naturvernforbundet.no/hordaland/fylkeslag/hordaland/kontakt-oss/aktive-medlemmer-og-grupper/>

Naturvernforbundet
Hordaland

Hva jobber Klima og transportgruppen med?

Naturlig onsdag: Gode grønne Bergen – visjon for 2030 med alle toppolitikere i Bergen.

Naturvernforbundet
Hordaland

Last ned på:
bit.ly/godegronnebergen

Klima lokalt

Tid: 20.02.2016 kl. 10:00-16:00

Sted: Miljøhuset, Mariboens gate 8, Oslo

Naturvernforbundet arrangerer seminar om hvordan arbeide med klima- og miljøspørsmål der du bor.

Seminalet er dagen etter Broen til framtiden som er en stor konferanse Naturvernforbundet arrangerer sammen med fagbevegelse, forskere og trossamfunn. Vi oppfordrer alle til å bli med på både Broen til framtiden og Klima lokalt.

Seminalet er gratis. Naturvernforbundet dekker reise for alle medlemmer. Kom og bli inspirert til å vinne Vinnemakannen Innbært!

KALENDER

22 JAN 2016	Tillitevalgtkurs - verktøykasse for miljøvernere Mariboens gate 8, Oslo
26 JAN 2016	Kurs: hvordan skrive gode høringsuttalelser? Det grønne loft, Bryggen, Bergen
9 FEB 2016	Fagkonferanse: Villaksen i Nord - med et internasjonalt perspektiv Scandic Alta Hotell, Alta
19 FEB 2016	Broen til framtiden Folkets hus, Oslo

SE FLERE AKTIVITETER

Naturvernforbundet
Hordaland

Hva jobber Naturmangfoldgruppen med?

Naturlig onsdag:
Naturmangfoldloven og
historien om byens eldste
innbygger.

Naturvernforbundet
Hordaland

Hva jobber bygg og energigruppen med?

Naturlig onsdag i november:
Norge som grønt batteri?

Naturvernforbundet
Hordaland

Hva gjør Naturvernstudentene?

Rytme for møter i gruppene

- Bygg og energi 21.10 kl 19 (hver 3. ons/måned)
- Naturmangfold 13.10 kl 16 (1. tir/mnd)
- Klima og transport – doodler møtetid
- Naturvernstudentene 2.10 kl 18:15 (2. ons/mnd)
- Naturlig onsdag – kl 19:00 første onsdag hver måned

Hvordan jobber vi?

- Skrive høringsuttalelser
- Skrive nettsideartikler, leserinnlegg o.l.
- Facebook
- Arrangere foredrag, temakvelder, debatter og kurs
- Synliggjøre og rette oppmerksomhet mot viktige saker
- Direkte kontakt med politikere og myndigheter
- Stand og vervekampanjer
- Spesifikke løsninger gjennom prosjekter som oljefri, prøvekjøre, Naturglede Hordaland og den Naturlige skolesekken.

Faste aktiviteter

Strategihelg
22. - 24. april 2016

Naturvernforbundet
Hordaland

Sommer og julefest

Landsmøte annet hvert år

- Fre 6. – søn 8. november 2015
- Naturvernforbundets øverste besluttede organ
- Delegater fra lokallag og fylkeslag
- Behandler vedtekter, prinsippprogram og arbeidsprogram

Delegasjonen fra
Hordaland på landsmøtet
på Hamar i 2011

Naturvernforbundet
Hordaland

Faste aktiviteter

■ **Årsmøte** en gang i året – 5. mars 2016

- Godkjenner årsmelding og regnskap. Gir uttalelse til arbeidsprogram og budsjett. Velger styre.
- Foredrag og årsmøtemiddag

Forslag til oppgave

1. Hvordan kan du styrke faglig kompetanse, vennskap, engasjement og miljøresultater for de frivillige?
2. Hva må gjøres for å kunne gjennomføre?

Lag to korte handlingsplaner (to og to).

«Vi fremmer kunnskap og løsninger som ivaretar naturen og skaper et energismart samfunn i økologisk balanse.»

Naturvernforbundet Hordaland

«Naturen er som et urverk som går og går, la oss ikke pirke for mye med maskineriet»

Mikkjel Fønhus

Naturvernforbundet
Hordaland

Vårt dyktige og tverrfaglig styre og stab

Hjemmeside

Les mer om oss - <http://naturvernforbundet.no/hordaland/>

Nasjonalt - <http://naturvernforbundet.no/>

Instagram

[naturvernforbundet_hordaland](#)

[provekjore](#)

[naturvernstudentene_bergen](#)

Facebook

Lik siden til [Naturvernforbundet Hordaland](#)

Søk på «Bygg og energi», «Naturmangfold» og «Naturvernstudentene»

Finn gruppen «[Naturvernforbundet Hordaland – Det skjer!](#)»

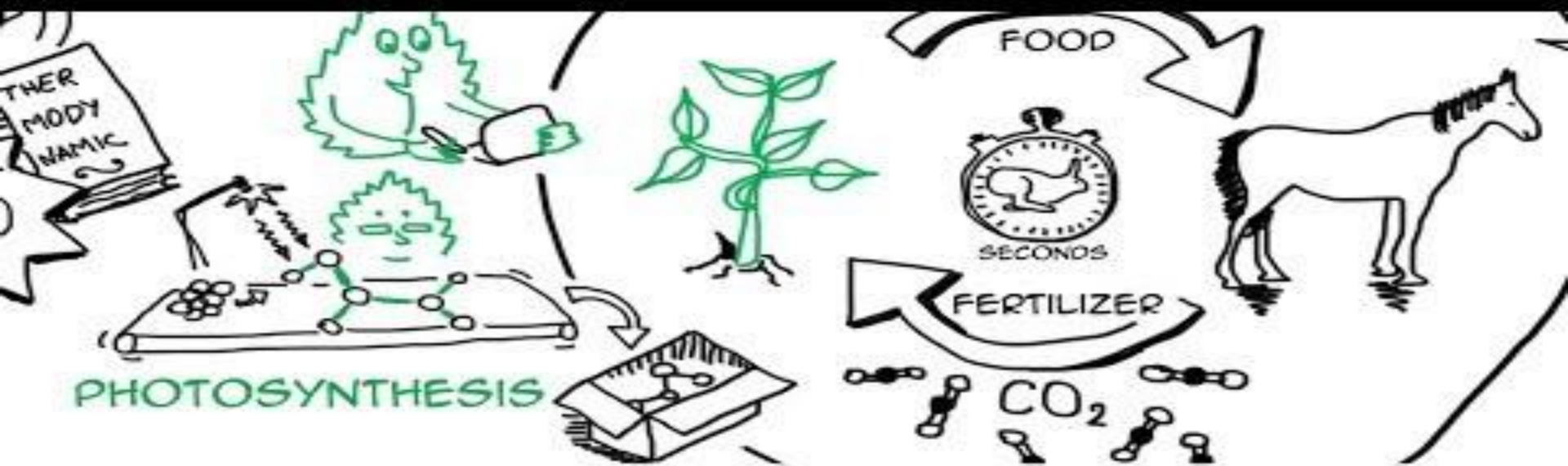
Lik siden til [Prøvekjøre el-sykkel](#)

Naturvernforbundet
Hordaland

Ekstraopplegg fra Sustainability Illustrated

**SUSTAINABILITY EXPLAINED
WITH NATURAL SCIENCE**

RE

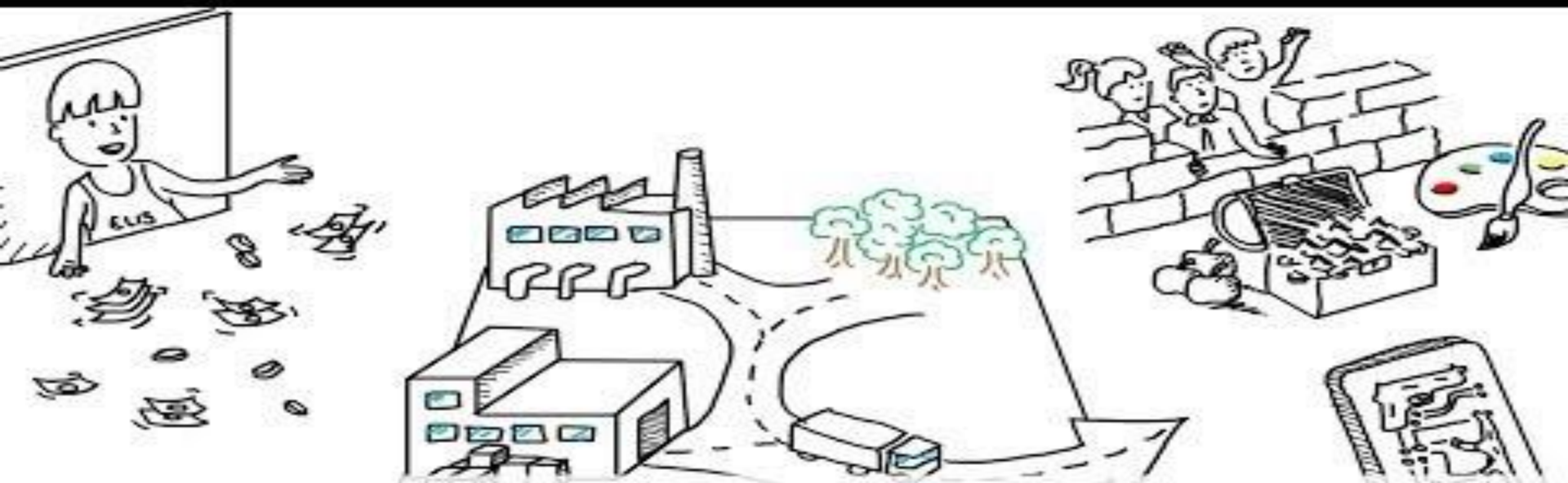
4

4 ROOT CAUSES OF UNSUSTAINABILITY

SOLVING OUR SUSTAINABILITY PROBLEMS: BACKCASTING

4 SUSTAINABILITY PRINCIPLES DEFINING SUCCESS

Naturvernforbundet
Hordaland